

HÍREK A MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUMBÓL

1 9 8 1. J A N U Á R – M Á R C I U S

A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSAI

EKÉK

**A XVIII–XIX. SZÁZADBAN
AZ ERŐGÉP TÖRTÉNETE
ERDŐMŰVELÉSI KIÁLLÍTÁS
FAHASZNÁLATI ÉS FAIPARI
KIÁLLÍTÁS
BORÁSZAT
HALÁSZAT
VADÁSZAT ÉS VADGAZDÁLKODÁS**

A múzeumi kiállítások nyitva:

**hétfő kivételével naponta: 10–17 óráig
vasárnap: 10–18 óráig**

**Tanulók számára állandóan, felnőtt látogatók részére szombati napon
díjtan belépés.**

**MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI MÚZEUM BUDAPEST
1367 Városliget, Vajdahunyadvár Telefon: 420–573, 428–573**

1980. ÉVI MUNKÁNKRÓL

Munkaértekezlet a Múzeumban

1981. február 17-én tartottuk meg Múzeumunkban a minden évben szokásos *munkaértekezletet*. A vezetőség részéről DR. SZABÓ LÓRÁND főigazgató, a szakszervezet részéről pedig DR. NOVÁKI GYULA SzB titkár ismertette az elmúlt évben végzett munkát és az 1981. évi feladatokat. Az alábbiakban e két beszámolóból közöljük a fontosabb részeket.

A főigazgatói beszámoló alapján a Múzeum az 1980. évet a MÉM által jóváhagyott feladattervvel és költségvetéssel kezdte.

Az épületfelújítási munkák 1980. évre előirányzott üteme határidő előtt 3 hónappal teljesült. Az átadott új termekben így kerülhetett megrendezésre a 17. Országos Bor és Üdítőital Verseny, majd két képzőművészeti kiállítás az OMÉK alkalmából. A Növénytar lényegében kiköltözött az emeletről és így az építés itt is tervszerűen folyik.

Régi, állandó kiállításaink itt a Múzeumban májusra felújításra kerültek.

Feszített tempót diktált az illetékes múzeológusoknak és a kiállítási főosztály dolgozóinak az elmúlt év során megrendezésre került 12 időszaki és 5 vidéki állandó kiállítás. Különösen az augusztus és október hónapok voltak „zsúfoltak”.

Az elmúlt év folyamán megtörtént a felkészülés – a forgatókönyvek megírása, véleményeztetése, a tárgyak előkészítése stb. – az új állandó állattenyésztési kiállítások megrendezéséhez.

A jelentősebb agrártörténeti emlékek védelmével kapcsolatos ún. 42-es rendelet végrehajtása folyamatos feladatot jelent a Múzeum számára. Eddig 363 helységről 548 bejelentés érkezett s 297 helyszíni szemle után 215 esetben történt javaslat a védetté nyilvánításra.

A közművelődési munkát a XIV. kerületi Tanács Művelődésügyi Osztályával együttműködve kívánta a Múzeum vezetése javítani; a tapasztalatok kedvezőek. Vasárnap délelőttönként szakelőadások, illetve újabban tárlatvezetések és szakfilmvetítések voltak, délutánonként kisgyermekeknek mesefilmvetítés. Megszaporodtak az iskolai csoportok látogatásai, volt olyan nap, hogy 8–10 iskola is ellátogatott a Múzeumba.

Rendszeresebben jelennek meg programjaink a sajtóban: a rádió, a televízió rendszeresen adott hírt új, megnyílt vidéki múzeumainkról, kiállításainkról.

A Múzeum Barátainak Köre társadalmi úton ugyancsak jelentősen segítette a Múzeum célkitűzéseinek megvalósítását, a helyi csoportokat mozgósította a cél érdekében, közreműködött az agrármúzeológia népszerűsítésében.

A Múzeum jövője szempontjából egyik legfontosabb kérdés a káderutánpótlás, mely minden vezető komoly feladata. E munkát a személyzeti vezető koordinálja.

A vezető testületek munkája rendszeressé vált és ez nagy segítséget nyújt a döntések meghozatalánál. A társadalmi fórumok tervszerűen működnek, az érdemi javaslatokat a hivatalvezetés figyelembe veszi. A munkahelyi demokrácia továbbberősítését is állandó folyamatos feladatnak tekintik.

A munkahelyi légkör javításában is mutatkoznak eredmények. Elsősorban a vezetőknek a hivatali kötelessége azon munkálkodni, hogy a beosztottak érdemi munkával, saját feladataikkal foglalkozzanak.

A munkahelyi körülmények is befolyásolják a munkakedvet. Ma még az elhelyezés sok kívánnivalót hagy maga után, a Növénytártól visszaadásra kerülő irodahelyiségek azonban e tekintetben is javulást fognak eredményezni.

1981-ben a Múzeum hagyományos és új tevékenységére vonatkozó szakmai feladattervét összhangba kell hozni az építés–felújítási és karbantartási ütemtervekkel, mind a központban, mind a fiilálék vonatkozásában. Ez nagy körültekintést, tervszerűséget, állandó és folyamatos koordinációt igényel.

Ez évben nem tervez a Múzeum 3–4 vidéki kiállításnál többet; elsősorban a központi múzeummal kapcsolatos feladatokkal kell foglalkozni, különös tekintettel a következőkre:

- az állattenyésztési új, állandó kiállítások megrendezése, illetve az építkezés ütemezéséből következő további állandó kiállítások rendező könyveinek előkészítése;
- folyamatban van a gyűjteménytárak költöztetésének tervkészítése, azokat össze kell kötni a gyűjteménytárak rendezésével, illetve egyesek revíziójával;
- az agrártörténeti kutatások tervét el kell készíteni az 1981–85-ig terjedő tervciklusra;

- tovább kell bővíteni a Múzeum közművelődési tevékenységét. Tovább kell javítani a propaganda munkát az év folyamán;
- folytatni kell a 42/1977. MÉM—ÉVM—KM számú együttes miniszteri rendelet előírásainak megfelelően az agrártörténeti emlékek védelmével kapcsolatos munkálatokat;
- a keszthelyi Georgikon Majormúzeum fejlesztését, a soron következő épületek terv szerinti felújításával tovább kell folytatni;
- a Magyar Mezőgazdasági Múzeum Barátainak Köre munkájával tervszerűen segítse a Múzeum 1981. évi feladattervének teljesítését, különös tekintettel a közművelődési feladatokra és az agrártörténeti emlékek fokozottabb védelmére;
- a takarékosági rendelkezéseknek megfelelően minden területen törekedni kell a kiadások csökkentésére.

„A múlt év gondjait közösen viseltük, az eredmények is a közös munka eredményei. A Múzeum hivatali, párt és szakszervezeti vezetésével, a Múzeum dolgozóinak együttes munkájával valósítottuk meg mind a feladattervünket, mind az ezen felül jelentkező elvárásokat.

További eredményeink záloga, hogy mind a távlati feladatokban, mind a napi munkában eleget tegyünk kötelezettségeinknek. Olyan munka aktív részesei lehetünk és leszünk, amely, ha jól végezzük, Múzeumunk tekintélyét növeli, mindnyájunk javát szolgálja. Ez a tudat vezérelje mindig és mindenütt tevékenységünket” — fejezte be az éves beszámolót a főigazgató.

* * *

A Múzeum Szakszervezeti Bizottsága tisztségviselőinek sorában az 1980. májusában lezajlott választások után az előző összetételhez képest néhány személyi változás történt ugyan, de ez a folyamatos munkában zökkenőt nem okozott, mivel a régi SzB-tagok és a bizalmiak nagy része továbbra is vállalta ezt a munkát.

Az elmúlt év folyamán a Múzeum állandó dolgozó létszámának 91%-a volt szakszervezeti tag. Szeretnénk elérni, hogy azokat a dolgozóinkat, akik eddig még nem léptek be a tagság sorába, minél előbb köztünk láthassuk.

A Múzeum vezetősége és Szakszervezeti Bizottsága szoros együttműködésben végzi munkáját mid a Múzeum egészét, mind az egyes dolgozókat illető kérdésekben.

Az SzB valamennyi döntését testületileg hozta meg. SzB üléseken tárgyaltuk meg a fizetésrendezések, jutalmak, segélyek kérdését, többször szóba kerültek a munkahelyi légkörrel, a munkafegyelmével kapcsolatos kérdések, megpróbáltunk egyes dolgozók sajátos problémáin segíteni. Segélyezési lehetőségeink egyik forrása saját szakszervezeti pénztárunk, a másik a Múzeum előre meghatározott segélykerete. A két forrásból rendelkezésünkre állott 18 500 Ft-ból 29 főnek tudtunk szociális, szülési, illetve temetési segélyt adni.

A Nőnapot és Télapó ünnepséget a Szakszervezet az elmúlt évben is megrendezte, sokak társadalmi segítségével s nem utolsósorban a múzeumi KK alpból származó komoly anyagi támogatással.

A MEDOSZ-tól tavaly összesen 13 (8 felnőtt és 5 gyermek) beutalót kaptunk.

A szakszervezeti könyvtár kezelését Molnár Lászlóné nyugdíjba vonulása után dr. Nagyné Biró Márta vette át. A könyvvállomány mintegy 520 kötet, melyet évente 5–6 alkalommal cserélni lehet a MEDOSZ Központi Könyvtárában. Jelenleg 69 beiratkozott olvasója van. Január végétől az ún. „Toborffy-padlason” kellemesebb, kulturáltabb körülmények között tudja olvasóit fogadni.

November óta a Múzeum új közönségszervezője Sáránszky István.

Házi jogsegélyszolgálatunk, melyet dr. Török Ferencné lát el, minden csütörtökön a reggeli órákban áll a dolgozók rendelkezésére.

A MEDOSZ Budapesti Bizottsága által rendezett kispályás labdarúgó bajnokságon csapatunk a 24 résztvevő közül a 3. helyet érte el. December 15-én dr. Bereczky András a Budapesti Bizottság titkára adta át a Múzeum labdarúgó csapatának a harmadik helyezéért járó díszes serleget, oklevelet és érmekeket.

A Múzeum 131 fős szakszervezeti tagságának csaknem harmada nyugdíjas. Az elmúlt év végén is – a korábbi gyakorlatnak megfelelően – tudtunk közülük mintegy 30-nak 200–200 forintos vásárlási utalványt küldeni karácsonyi ajándékként. Nyugdíjasainkkal szeretnénk szorosabbra fűzni kapcsolatainkat. Elkezdtük meglátogatásukat, a tél folyamán Barbarits Lajos főigazgatóhelyettesnél, Barcza Tibor és Tóth Rezső teremőröknél jártunk. Valamennyiüknek láthatóan jól esett a figyelem, sok szeretettel gondoltak vissza a Múzeumban eltöltött éveikre. A jövőben, adott lehetőségeink keretein belül maradván a kinyomtatott programot, meghívókat és a „Híreket” szeretnénk eljuttatni részükre, kinek-kinek az érdeklődése szerint.

A szakszervezeti bizottság és a bizalmiak megreformált jog- és hatáskörével, valamint a felülvizsgált törzsgárdatagsági szempontokkal kapcsolatos munkahelyi szabályzatok kidolgozása jelenleg, újabb SZOT-rendelkezésig függőben van. A végső eredményeket természetesen közölni fogjuk a tagsággal.

* * *

1980 a számok tükrében

Az elmúlt esztendőben a Múzeum és a vidéki kiállítások látogatottsága az alábbi képet mutatja:

1. Állandó kiállítások

A Múzeum központi épületében, a Vajdahunyadvárban az alábbi állandó kiállításokat láthatták az érdeklődők. Egyes kiállítások a belső felújítási munkák során lebontásra, illetve felújításra kerültek:

A kiállítás címe:	Nyitva
Pásztorélet	április 1-ig
Juhtenyésztés	augusztus 1-től
Ekék a XVIII—XIX. században	egész évben
Az erőgép története	egész évben
Erdőművelési kiállítás	egész évben
Fahasználati és faipari kiállítás	egész évben
Vadászat és vadgazdálkodás	egész évben
Halászat	egész évben
Borászat	egész évben

A Múzeum központi épületében a látogatók száma 121 635 fő. Ebből 36 294 fő iskolai tanuló (29,8%). A látogatók közül 64 országból 13 454 fő külföldi tekintette meg a kiállításokat (11,1%).

A fentiekén túl a Múzeum tulajdonában, illetve gondozásában az alábbi kiállításokat láthatta a közönség:

A kiállítás helye:	Látogatók száma
Szilvásvár, Lovastörténeti kiállítás	12 238
Sümeg, Nyereg- és lószerszámtörténeti kiállítás	10 795
Tolcsva, Borgazdasági Múzeum	838
Keszthely, Georgikon Majormúzeum	32 747
Nagycenk, Széchenyi Kastélymúzeum*	120 441
Budapest—Soroksár, Magyar Mezőgazdasági Múzeum kiállítóhelye	4 958
Kecskemét—Miklóstelep, Mathiász János Borgazdasági Múzeum	1 040
Szécsény, Kubinyi Ferenc Múzeum*	50 113
Szekszárd—Gemenc, Vadászati Múzeum	42 837
Lajosmizse, Tanyamúzeum	15 628
Kalocsa, Fűszerpaprika kiállítás	9 835
Szeged—Mihálytelek, Fűszerpaprika kiállítás	600
Boglárlelle—Szőlőskislak, Borgazdasági Múzeum	8 420
Felsővadász-Kupa, Mezőgazdasági Tájmmúzeum	876
Dég, Mezőgazdasági Tájmmúzeum	3 860
Lébénymiklós, Lenin TSZ Üzemi Múzeuma	1 742
Cece, Mezőgazdasági Tájmmúzeum	1 147
Kétegyháza, Gépfejlődéstörténeti gyűjtemény	2 291
Békéscsaba, Csabai tanya — csókási malom	520
A vidéki állandó kiállítások összes látogatóinak száma:	320 926
Az állandó kiállítások (Budapest és vidék) összes látogatóinak száma:	442 561
Ez a szám az előző évi látogatói számnak 95,6%-a	

*Nagycenk és Szécsény adatai a megyei múzeumi szervezet statisztikájában szerepelnek.

2. Időszaki kiállítások:

A kiállítás címe: Látogatók száma:

„Találkozás a természettel” A Nimród fotóklub kiállítása március 29–április 25.	9 629
„Székely Bertalan” Rajzpedagógus Szövetség képzőművészeti kiállítása május 9–25.	17 406
„Hazánk mezőgazdasága diákszemmel” pályázat képzőművészeti anyagából kiállítás május 11–június 25.	22 614
„Mezőgazdaság a naív művészetben” augusztus 16–október 5.	18 008
„Mezőgazdaság a képzőművészetben” augusztus 19–október 5.	19 633
„Agrártörténeti emlékek védelme” október 24–december 31.	17 380

Az időszaki kiállítások látogatóinak száma: 122 678

Ez a szám az időszaki kiállítások előző évi látogatói számának 120,7%-a.

3. Vándorkiállítások

Belföldön: A kiállítás helye, címe: Látogatók száma

„Mezőgazdaságunkról plakátokon” Gödöllő, Agrártudományi Egyetem január 9–28.	2 000
„Tangl Harald Emlékkiállítás” Gödöllő, Agrártudományi Egyetem június 18–július 9.	2 000
„Mezőgazdasági plakátpályázat” Budapest, 69. OMÉK augusztus 19–szeptember 4.	700 000

„A Magyar Mezőgazdasági Múzeum az agrártudomány szolgálatában” Budapest, 69. OMÉK augusztus 19—szeptember 4.	700 000
„Hazánk mezőgazdasága diákszemmel” pályázat képzőművészeti anyagából Budapest, 69. OMÉK augusztus 19—szeptember 4.	700 000
„A vadászfegyver fejlődéstörténete” Debrecen november 10—24.	20 000

Külföldön:

Vadászati kiállítás Nyitra, Agrokomplex augusztus 22—szeptember 8.	400 000
--	---------

A külföldi és belföldi vándorkiállítások
látogatóinak száma összesen: 2,526 000 fő

A Múzeum budapesti Vajdahunyadvárának épületében 124 605 Ft volt a belépődíjakból származó bevétel összege. Ez az előző évinél 60,2%-kal magasabb. 1980. április 1-vel emelkedtek a múzeumi belépődíjak, ez indokolja a növekedést.

Sági Pál

* * *

TUDOMÁNYOS KUTATÁS HÍREI

A baromfitenyésztés Magyarországon szocialista nagyüzemi mezőgazdaságunk kialakulásáig

Elsődleges és meghatározó dolog ugyan a termelés, de mivel a feldolgozás, forgalmazás és fogyasztás történetileg kialakult módjai mindig visszahatnak arra (jelen esetben a baromfitenyésztésre), az 1960 előtti magyar baromfitenyésztés képének történeti rekonstrukciójához e tevékenység ismertetése is szükséges.

Magyarország feudalizmuskori múltjának legfontosabb írott és egyéb történeti emlékei egyaránt azt bizonyítják, hogy a tojás és a baromfi az élelmiszerek között akkoriban is mindig szerepelt. A legtöbb baromfi azokban az évszázadokban az úrbéresek, a társadalomnak lélekszáma legnagyobb osztályának a birtokában volt. A többi állattenyésztési ágazathoz hasonlóan a baromfitenyésztés is csak a legősbíbb állattartás színvonalát üthette meg. A hűbériség idején a baromfitermékeknek egy meghatározott részét a jobbágyok a földesúrnak és az egyháznak szolgáltatták be; de maguk is fogyasztották. Felesleg vagy szükség esetében pedig elcserélték vagy eladták a baromfit és a tojást. Ennek ellenére a hazai baromfitenyésztésnek az 1800-as évek közepéig eltelt évszázadairól nem sokat tudunk. A kevés feltárt adat is rendkívül szétszórott forrásokból ered. Egyes töredékes közléseken kívül alig jelent meg valami a korábbi szakirodalomban a magyar baromfitenyésztés. Pedig a magyar háziszárnyasok tenyésztésének jelentősége a XIX. század közepe óta, főként termékeinek jövedelmező exportja következtében szinte állandóan felfelé ívelt.

A baromfi a múltban tipikusan kisüzemi háziállat volt. Tartása nagyrészt hozzájárult a jobbágyok és a zsellérek, majd 1848 után a gazdasági cselédek, a summások, a mezőgazdasági napszámosok és a félproletár törpebirtokosok megélhetéséhez. Elszigetelt esetektől eltekintve a népi baromfitartás módja évszázadokig úgyszólván változatlan maradt. A kapitalizmus jelentkezése előtt az országos állománynak legalább 90%-át a leg-

külterjesebben tartották; a baromfi a falvakban és a tanyákon félig vadon tenyésztett. Legfőljebb valami egyszerű küllemi szelekciót alkalmaztak a parasztasszonyok.

Baromfitenyésztésünk múltjának a XIX. század közepe óta napjainkig négy jellegzetes — bár egymástól élesen el nem határolható — időszaka különböztethető meg.

I. időszak (1848–1918)

E hét évtizedes időszakban kapitalizálódott a magyar mezőgazdaság. Az addig főként önellátást szolgáló népi baromfitenyésztés egyre inkább kisárutermelővé lett. Az ősi parlagi fajták nemesítésére — a húshozam növelése végett — behozták az országba a cochin, brahma, langshan, plymouth és orpington tyúkfajtát, az emdeni lúdat, a pekingi kacsát, a virginiai fehér pulykát és a bronzpulykát. Az állam oktatással szerény keretek között folytatott himbaromfi-csereakciókkal és asztali keltetőgépek kiosztásával igyekezett a baromfitenyésztést fejleszteni.

1882-től kezdődően az élő és a leölt baromfi, a tojás és a toll évenkénti külkereskedelmének adataival ugyanúgy találkozunk a hivatalos statisztikában, mint az országos baromfiállomány elterjedtségének 1884. évi fajok, törvényhatóságok és gazdaságnagyságcsoportok alapján részletezett adataival, 1895. évi fajok szerinti bontás nélküli, viszont üzemnagyságok és községek alapján csoportosított adataival. A közreadott állományadatokat elemzésével képet kaphatunk a polgárosodó ország baromfitenyésztésének földrajzi és agrártársadalmi szektorok szerinti megoszlásáról. Ebben az időszakban számottevő baromfiipar bontakozott ki Magyarországon. Külön tanulmányozást érdemelnek a baromfitermékek értékesítésének módjai.

II. időszak (1919–1944)

Az osztrák–magyar közös vámterület megszűntével mezőgazdaságunk terményei és termékei fölöslegének versenyeznie kellett más országokéval a világpiacon. E fejlődési szakaszban alakultak ki pontosabban a magyar mezőgazdaság egyes termelési körzetei. A nemesített fehér, sárga és kendermagos magyar tyúk köztenyésztésének területeit is ekkor jelölték ki,

s a tyúkot a kettős hasznosítású rhode island red, plymouth és kisebb mértékben a tojótípusú leghorn fajtával, a vízibarmfit továbbra is az addigi külföldi eredetű fajtákkal, a pulykát pedig főként az amerikai bronzpulykával keresztezve nemesítették.

Baromfitenyésztésünk jövedelmezőségének nagyarányú fejlődését mutatja, hogy az országnak harmadára csökkent területén 1925 után megközelítően annyi baromfit tenyésztettek, mint a századforduló körüli Magyarországon. 1935-ben az országos állomány 41,6%-a a törpebirtoкосok és a birtoktalanok tulajdonában volt. Emelkedett a baromfitermékeknek már előzően is számottevő exportja, amely az 1929–1933. évi gazdasági világválság éveiben is jól tartotta magát. A válság azonban a többnyire államkölcsonból mezőgazdasági háttér nélkül létesített monokultúra városszéli tojásfarmok százait söpörte el.

Később baromfitenyésztő mintaközségeket szerveztek, kiszélesítették a szaktanácsadást (vándortanítónőket állítottak munkába) és középnagy keltetőközpontokkal megindították a nagybani mesterséges keltetést. Ebben az időszakban kezdődött a baromfiak törzskönyvezése is. Erről az időszakról a társadalmi háttér elemző vizsgálatának fokozott jelentősége van.

III. időszak (1945–1961)

Az 1945. évi demokratikus földreform és mezőgazdaságunk szocialista nagyüzemi átalakulása között eltelt években a baromfitenyésztés terén még általános volt a hagyományos, kisüzemi tartási forma (gyatra ólázás, gyenge takarmányozás, a baromfiak szabad élelemgyűjtése kertben, szérűn, tarlón, útszélen). Külföldi példák figyelembevételével a döntő szakaszon, a mesterséges keltetés bázisának kiszélesítésével indult meg a korszerűbb baromfitenyésztés kialakítása. A „csibegyárakban” nagy mennyiségben előállított naposbaromfiakkal kívánták elősegíteni az országos állomány javítását és egyöntetűvé tételét. Eredményes erőfeszítéseket fejtettek ki az akkoriban nagy károkat okozott baromfitífusz és baromfipestis felszámolására.

IV. időszak (1961-től napjaikig)

A magyar baromfitenyésztés múltjának negyedik időszaka kezdetén, 1961-ben már csupán 4,4%-os volt az egyéni gazdaságok részesedése az ország szántóföldi területéből. Ezzel lényegében befejeződött a magyar mezőgazdaság szocialista nagyüzemi átalakulása. Megindult a nagyobb határfokú termelékenységet célzó technikai és szervezési megoldások alkalmazása. Felvirradt a nagyüzemi baromfitenyésztés korszaka. A szocialista mezőgazdasági nagyüzemekkel megvalósuló együttműködés következtében a házkörüli baromfitenyésztés is mind korszerűbbé vált. Ezzel többé-kevésbé a múlté lett Magyarországon a hagyományos baromfitenyésztés.

A téma monografikus feldolgozása a „Mezőgazdaságtörténeti Tanulmányok” című, újra induló múzeumi kiadványsorozat számára készül.

dr. Mártha Zuzsánna

* * *

KIALLÍTÁSOK, ESEMÉNYEK GYŰJTEMÉNYTÁRI HÍREK

Mezőgazdasági Könyvhónap

Ez év februárjában immár 24. alkalommal került megrendezésre a *Mezőgazdasági Könyvhónap*. Túrkeve, hazánk első termelészövezetkezeti városa adott helyet az idei megnyitó ünnepségnek.

Népgazdaságunk életében mind nagyobbak a követelmények. Olyan korban élünk, amikor szükségünk van a termőterület lehető legjobb kihasználására, az átlagtermések és a hozamok további növelésére. Ez koncentrált, tudatos, jól irányított munkát kíván mind a nagy gazdaságoktól, mind a kiskert tulajdonosoktól, akik látszólag csak hobbijuknak élnek, de a mezőgazdasági termékek nagy hányadát adják.

A szakmai ismeretek bővítésének szükségességére irányítják az ágazatban dolgozók figyelmét a Mezőgazdasági Könyvhónap alkalmából megjelenő új szakkönyvek. A legtöbb könyvújdonsággal a Mezőgazdasági Kiadó jelentkezett, de a választékot gazdagították az Akadémiai, a Műszaki, a Közgazdasági és Jogi, valamint a Staitisztikai Kiadónál, továbbá a Tankönyvkiadónál megjelent mezőgazdasági témájú könyvek is.

A könyvhónapi újdonságok propagálásában Múzeumunk is részt vett, bemutatót rendezett a Mezőgazdasági Kiadó gondozásában megjelent munkákból az időszaki kiállítóterben.

Az új szakkönyvek útmutatást adnak a termelés előkészítő munkálatairól, a beruházások megtervezéséről a feldolgozás utolsó fázisáig, sőt az értékesítés is témája a könyvújdonságoknak.

Közülk hadd említsünk meg három érdekes, agrártörténeti szempontú feldolgozást. A lipicai ménés alapításának négyszázadik évfordulójára emlékeznek a szerzők, TÓTH LÁSZLÓ és VÁRADI JENŐ „*A lipicai ló Magyarországon*” című munkájukban. Ismertetik a fajta eredetét, kialakításának, vándorlásának, fejlődésének útját. A fajta történetének azokat az állomásait emelik ki, melyekkel a magyar tenyésztők gyarapították a fajta jó tulajdonságait. Ezután Szilvásváradot, a jelenlegi magyarországi tenyésztési helyet és az ott folyó munkát mutatják be. Végül a fajta által a fogathajtó Európa- és Világbajnokságokon elért kiváló versenyeredmények leírásával bizonyítják a tenyésztői munka színvonalát.

KÓSA LÁSZLÓ: „*A burgonya Magyarországon*” című könyve tulajdonképpen a növény magyar néprajzi monográfiája. Bevezetőben ismerteti a burgonyatenyésztés alakulását Magyarországon, az Amerikából származó növény meghonosodásától, elterjedésétől a XIX. század közepéig. Számba veszi a természettség legfontosabb állomásait az 1850-es évektől napjainkig. Külön fejezetet szentel hazánk fontosabb burgonyatermő tájainak, sorra veszi a burgonya paraszti termelésének egyes mozzanatait.

Az utolsó rész fogyasztásának és felhasználásának ezernyi módját tekinti át.

PENYIGEI DÉNES: „*Tessedik Sámuel*” című könyve az Akadémiai Kiadónál az Agrártörténeti Tanulmányok könyvsorozat köteteként jelent meg az idei könyvhónapra. A monográfia nem pusztán agrártörténeti szempontból tárgyalja Tessedik Sámuel munkásságát, hanem részletes, mindenre kiterjedő feldolgozását adja mind életének, mind rendkívül szerteágazó tevékenységének. Először a mezőgazda Tessediket mutatja be, majd ismerteti ipari tevékenységét, a parasztság oktatásával és nevelésével kapcsolatos munkálkodását, a pedagógus és az író ténykedését. A rendkívül információgazdag, alapos munka egyik fő műve a Tessedik-kutatásnak.

Múzeumunk ezidén kiadványt jelentetett meg a Mezőgazdasági Könyvhónapra. GERENCSÉR MIKLÓS: „*Mezei műhelyek*” című agrárkultúrtörténeti feldolgozása a Múzeum Barátainak Köre gondozásában látott napvilágot.

A vállalkozás szándékáról, céljáról Váncsa Jenő miniszternek a könyvhöz írt előszavából idézzük:

„Egykor évszázadok alatt nem változott annyi minden, mint napjainkban néhány év során. Ami tegnap még újdonság volt, ma már megszokott rutin. Nem hiába mondjuk, hogy felgyorsult idő az élet, korunkra ez a gyors életritmus talán a legjellemzőbb. A változások korát éljük, s ez különösen igaz a mezőgazdaságra. Történelmileg rendkívül rövid idő alatt megváltozott a falusi munka jellege, az egykori földművelő eszközei, módszerei már a múlté, és átformálódott mindennek következtében a falu képe is.

Napjainkban, a gyors változások korában sem feledhetjük azonban a múltat. Kötelességünk őrizni, fenntartani a múlt értékeit. A jelentős agrártörténeti emlékek védelméről jogszabályok gondoskodnak. Pusztuló agrártörténeti emlékeink megmentése, ésszerű hasznosítása fontos feladatunk. Olyan értékek ezek, melyekre vigyáznunk kell . . .

Ezért született meg ez a könyv, hogy népszerűsítse kevésbé ismert értékeinket és a megtekintésre ösztökélje a Kedves Olvasót. Rádöbentse és tettekre buzdítsa azokat, akik tehetnek pusztuló értékeink megmentése érdekében.”

Az olvasmányos és gazdag fényképanyagot tartalmazó, szemre is tetszetős kiadvány bemutatja a magyar agrármúlt néhány jelentős központját, alakját, ritkaságát. Megismerkedhetünk nagy múltú mezőgazdasági oktatási intézményeink közül a Keszthelyi Georgikonnal. Legnagyobb hagyományú állami gazdaságunk, Mezőhegyes alapítását és múlt századi történetét is az olvasó elé tárja az író. Közlebebről szemlélhetjük hazánk tájai közül a Hortobágyot, Hegyalját és a Lajosmizse környéki tanyavilágot. A Szántódpusztával foglalkozó fejezetben arra kapunk választ, hogy milyen volt az élet egy hajdani nagybirtokon. A Duna-Tisza közti kietlen pusztaságot virágozó szőlő- és gyümölcsstelepekké varázslók, a „homok hősei” közül Mathiasz Jánost a világhírű szőlőnemesítőt hozza emberközelbe a szerző. A magyar mezőgazdaságban kiemelkedő helyet elfoglaló gabonatermeléshez szervesen kapcsolódó malmokról, a molnárok életéről adnak ismertetőt az örvényesi vízimalomról és a tési szélmalomról szóló fejezetek.

Végezetül hadd idézzük a szerző ars poéticának szánt mondatait: „Életem legnagyobb, legszebb és legszomorúbb élménye hazám és népem históriája. Nem a kőtalapzatra állított, ércebe öntött történelem, hanem az a közösségi sorárlínia, amely a lüktető lét melegségét örökíti át szívünkbe, becsületes értelmünkbe és okos

teendőinkbe, hogy erőnk, elhivatottságunk legyen a folytatáshoz. Mindig, mindenütt a múltban gyökerező, a jelenben istápoltt és a jövőnek növekedő egészséges sarjakat keresem. A holnap kenyerét a mai csírában, a múlandóságnál hosszabb akaratot a nekünk adott idő rövidségében."

Nosedá Tiborné

* * *

A Mezőgazdasági Könyvhónap Pest megyei megnyitójára 1981. február 2-án Érden került sor a Benta-völgye MGT SZ központjában. Megnyitó beszédet dr. Lakatos Tibor mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszterhelyettes tartott. Ugyanakkor a Magyar Mezőgazdasági Múzeum ex libris gyűjteményéből kiállítás nyílt a termelőszövetkezet kultúrtermében. Az anyagot a Városi Művelődési Központban is bemutatták, melyet egy héten át láthatott a közönség. Több mint 3000-en tekintették meg a kiállítást.

* * *

Értékes ajándék

PETTKŐ-SZANDTNER TIBOR (1886–1961), a bábolnai ménés parancsnoka, lótenyésztési főfelügyelő, a lótenyésztés és a hajtás egyik legkiválóbb magyar szakértője volt, s mint „Az arabs és az angol telivér szerepe a magyar lótenyésztésben” és „A magyar kocsiszás története” című munkák szerzője is tekintélyre tett szert.

Ez év januárjában előzetes megbeszélések után Pettkő-Szandtner Tibor hagyatékának értékes könyvanyaga a Magyar Mezőgazdasági Múzeum Könyvtárába került.

A 85 kötetből álló gyűjtemény majdnem teljes egészében a magyar lótenyésztési, szakirodalmat képviseli. Számos értékes régisége múzeális értékű gyűjteményünket gyarapítja. A könyvek egy része ugyan másodpéldány a Könyvtár állományában, de tekintettel régi és ritka voltakra, mint a gyűjtemény egésze feltétlen értéket képvisel. Ilyen többek között

Széchenyi István: Lovakról. Pest, 1828.

Széchenyi István: Néhány szó a lóverseny körül. Pest, 1838.

Mátyus N. János: Lótudomány. Pest, 1845. stb.

Különleges ritkaságok, melyek eddig hiányoztak állományunkból az alábbiak:

II. József rendelete 1785-ből „A' tsikok neveltetésének módja, vagy-is arra vezérlendő hasznos oktatás a'melly . . . ki-hirdettetett."

Fugger Márk: A' lovak neveléséről írt könyve melyet Wolstein Amadeus János . . . az 1578-dik esztendőben költ Editio szerint . . . német nyelven kiadott, most pedig Tolnay Sándor magyarra fordított. Béts, 1786.

Tseh Márton: Lovakat orvosló-könyv, mely iratott T.M. által, a'ki a Töröktől elfogattatván, Konstantinápolyból ki-szabadulván, a' Brandeburgiai Fő Hertzegnek Fő Lovász Mesterévé lett. Pest, 1822.

Ammon, G.G.: A' legjobb mód tsak nagy és jól kifejtődött lovakat nevelni. Béts, 1830. Országos Méneskönyv vagyis telivér lovak 's azok ivadékaiknak jegyzéke . . . Szerk.: Nádasdy Tamás 1. köt. Pest, 1832.

Orczy Lőrinc: Két kérdés a magyar lótenyésztés tárgyában, melyeket magának tett és megfejteni igyekezett B.O.L. Pest, 1932.

Rarey, J. S.: A lószelídítés legújabb módja. Angolból (fordított). Pest, 1858.

Mortgen, A.: A' lószépités mesterségének fölfedezett titkai vagy a' leghíresebb loárusok kereskedési fortélya. Pest, 1842.

A' Magyar Nemzeti Örsereg kötelező szabályai. Kiadja az Országos Nemzetőrseregi Tanács. Pest, 1848.

A fentiek mellett számos, a témához tartozó kiadvány került még birtokunkba. Említésre méltó közülük két, könyv formára kötött, állati anatómiai és patkolástani kézirat a múlt század első feléből, ismeretlen szerzőktől.

Az értékes gyűjtemény, melyet dr. Szandtner Egon ajándékozott a Mezőgazdasági Múzeum Könyvtárának, külföldről került vissza Magyarországra. Tekintettel régi ritkaságaira természetesen a Könyvtár állományában fokozott védeltséget élvez.

Taraba Mária

* * *

A múlt év utolsó negyedében az NSzK-ban, Leutstettenben jártunk Bodnár Miklósnéval, a fotólabor vezetőjével. Feladatunk az volt, hogy múzeológiai leírást és fényképfelvételeket készítsünk öv. Pettkó-Szandtner Tiborné 147 darabból álló *huszártarsoly gyűjteményéről*. A gyűjtemény Magyarországról került 1942-ben az NSzK-ba Pettkó-Szandtner Tibor, Bábolna volt méneskari parancsnoka magángyűjteményeként.

Természetesen az egyedülálló gyűjtemény feldolgozásával még nem készültünk el, de szeretnénk itt a munkáról néhány gondolatot közrebocsátani.

A huszártarsoly a lovaskatona öltözetének elengedhetetlenül szükséges tartozéka volt. A derékra és a vállra szíjazva viselték. Kezdetben öblös, tarisznyyszerű, több holmi tárolására alkalmas, később lapos, csupán iratok megőrzésére szolgál. Alapanyaga bőr, fedőlapját általában textillel vonták be és igen gazdagon, hímzéssel vagy fémmel díszítették.

Később nemcsak katonák viselték, hanem a megyei, városi hajdúk díszöltözékéhez is hozzátartozott. Ugyancsak szerves tartozéka volt az előkelőségek díszegyenruhájának.

NSzK-beli munkánk abból állt, hogy Bodnár Miklósné a tarsolyokat előlínázatban lefényképezte. Amelyiknek valamilyen ok miatt a hátlapja is érdekes volt, azokról több felvétel készült. (Pl. bele van írva volt tulajdonosa neve, az ezred száma, vagy a készítő műhely emblémája stb.) A fényképezésen kívül minden egyes tarsolyról 6 jellemző méretet (fedőlap a és b hossza, valamint magasság, hátlap a és b hossza, magasság) vettük fel, leírtuk fedő- és hátlapját, belsejét, a szíjazatot, a tarsoly anyagát, állapotát. Majd valamennyi tarsoly hátlapján kis cédula jelezte származását. Itthon meg kellett állapítani ezek helyességét. Az azonosítás elvégzése után a tarsolyokat a következő csoportokra lehet felosztani:

1. Katonai tarsolyok – 20 db

Ezek zömét a közös hadseregben használt tarsolyok teszik ki. Van köztük főtiszt, törzstiszt, huszárkadett sőt legénységi tarsoly is. Különös figyelemre méltó a 11/12-es számú, amely kuruc legénységi huszártarsoly volt.

2. Idegen katonai tarsolyok – 23 db

Ebben a csoportban van francia, orosz, német, sőt svéd, holland és angol lovastiszt, illetve lovas tűzértiszt stb. tarsoly. Egyszerű szür-rátét-szerű díszítés-megoldásuk miatt figyelemre méltóan szépek az orosz tiszti és legénységi tarsolyok. Igen ritka a 8/12 számú, amely II. Ferenc német–római császár korából való.

3. Családi tarsolyok – 21 db

Zömében grófi családok tarsolyai, amelyek vagy a családi címet, vagy tulajdonosa névbetűit, vagy esetleg mindkettőt tartalmazzák. E téren jutottunk legtovább; pl. az itt bemutatott 2/9 számú tarsoly feltehetően gróf Csekonics Józsefé volt, aki 1757–1824 között élt és mint köztudomású, megszervezte a mezőhegyesi ménest.

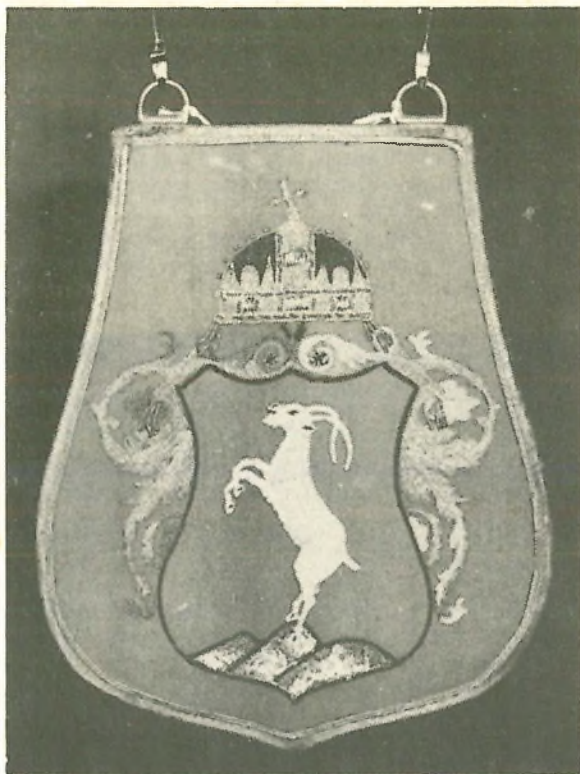
4. Vármegyei tarsolyok – 48 db

Egy-egy megye, illetve vármegye több tarsollyal is képviselteti magát. Legtöbb esetben itt is a vármegyei címer szerepel a fedőlapon. Segítségével a továbbiakban meg lehet állapítani a tarsoly keletkezési idejét.

gróf Csekonics József tarsolya

5. Városok — szabad királyi városok tarsolyai — 19 db
Ugyanaz érvényes erre a csoportra is, amit a megyei tarsolyokról elmondottunk.

Kécskemét város hajdútarsolya

6. Erdélyi fejedelemség tarsolya — 3 db
Mindhárom Erdély címerét viseli a fedőlapján, de láthatóan más-más korból származnak.

7. Főpapi tarsolyok — 2 db
Ezek is bizonyára a díszhuszár egyenruha tartozékai voltak.

8. Egyelőre nem azonosított — 11 db
Ezt a csoportot azért nem sikerült még azonosítani, mert vagy címer van rajtuk, vagy csak névkezdőbetű, a hátlapjukról is elkallódott a felirat.

A továbbiakban szeretnénk folytatni az azonosítást azzal, hogy a vármegyei és városi tarsolyok esetében megállapítsuk a címerek segítségével a korszakot, amikor

készülhettek. A családi tarsolyok esetében van remény arra, hogy soknál megállapítsuk eredeti tulajdonosát is. A katonai tarsolyok esetében ellenőrizni kell, hogy a hátlaapon közölt eredet megfelel-e a valóságnak, s amennyiben nem, meg kell állapítani a helyes származást. Természetesen ezzel együttjár az is, hogy — ha csak érintőlegesen is — tanulmányozzuk a tarsolyokon fellelhető motívumkincset és a heraldikát.

Vajkai Zsófia

* * *

Múzeum és pedagógia

Múzeumi foglalkozás iskoláknak — természet- és környezetvédelem a témája annak a rendezvénysorozatnak, amellyel a Magyar Mezőgazdasági Múzeum várja az érdeklődő iskolák biológiai szakköreit. Lehetőséget biztosítva arra, hogy az oktatási intézményeknél folyamatosan bevezetésre kerülő új tanterv ilyen irányú tevékenységi formáit kiegészítsék.

Előadásaink témáit szemléletformáló célkitűzéssel választjuk meg, hogy rámutassanak a környezet- és természetvédelem jelentőségére, és az ember természetformáló tevékenységére. Az előadók színes, szemléletes eszközökkel igazolják, hogy a természetvédelem a jövő mezőgazdasági termelését biztosító szükséglet.

Az újpesti Lánglet utcai általános iskola természetvédelmi szakköre a vadászati kiállítóteremben

Minden második hét szerda délutánján megtelik a Múzeum vetítőterme érdeklődőkkel. A színes diákhoz kapcsolt előadások, ismertetők bemutatják a védett természeti értékeinket: a Kiskunsági, a Hortobágyi Nemzeti Parkot, a Pilisi, a Vértesi, a Börzsönyi Tájvédelmi Körzeteket, az itt élő növényeket és állatokat, amelyek jelentőségük, vagy ritkaságuk miatt védelmet érdemelnek. A résztvevők megismerték az „Ezerarcú madárvilágot”, a „Téli madáretetést”, amit Szentendrey Géza a Pilisi Állami Parkerdőgazdaság munkatársa, diaporámavetítéssel és a hozzá kapcsolt madárhangokkal tett igazán élményszerűvé. Bepillantottak a barlangok világába is Magyar Gábor barlangász csodálatos diáival.

A gazdag ismeretanyagon kívül a foglalkozások komplex esztétikai élményt is nyújtanak a résztvevőknek, a színes diákon felelevenedő természeti szépségekkel és a hozzá kapcsolódó kísérő zenével.

A téli hónapok előadásaihoz tavasszal és ősszel természetvédelmi séták kapcsolódnak. Szakvezető mutatja be Budapest és környékének természetvédelmi területeit.

A barlangok világa c. február 4-i előadást, május 6-án a Pálvölgyi barlang megtekintése egészíti ki.

A fővárost övező erdők védett értékei c. előadáshoz kapcsolódik május 13-án a Sas-hegy különleges alakú dolomitszikláinak és ritka növényeinek a bemutatása.

Az erdei állatok viselkedése c. március 18-i diaképes bemutatót május 20-án folytatják a Vadas-park állatainak megfigyelésével.

A környezet- és természetvédelmi rendezvénysorozat egyik jelentős eseményének ígérkezik június 5-én és 6-án a környezetvédelmi világnap. Ez alkalmából a Mezőgazdasági Múzeum a Pilisi Parkerdőgazdasággal közösen biztosít programot az érdeklődőknek Visegrádon.

A rendezvénysorozatunk 1980. második negyedévében indult el. 1981. márciusáig 13 foglalkozást tartottunk. 87 iskola biológiai szakköre vett részt 1554 tanulóval.

Foglalkozásainknak továbbra is az a célja, hogy minél több természetszerető fiatalnak nyújtson szemléletformáló hatását, gazdag ismeretanyagot.

Rogna Emília

* * *

TIT és Múzeum

Megállapodás született a TIT és a Magyar Mezőgazdasági Múzeum között az együttműködés fokozására. 1981. február 3-án a TIT részéről DR. JENEY JENŐ, a TIT főtájtár-helyettese, DR. GYÚRÓ FERENC egyetemi tanár, a TIT Budapesti Mezőgazdasági és Élelmézsügyi Szakosztály elnöke, DR. ANTAL ANDRÁS, a TIT Országos Központ munkatársa, DR. VÁRHELYI ANDRÁS, a TIT Budapesti Szervezet osztályvezetője vett részt a megbeszélésen. A Múzeumot DR. SZABÓ LÓRÁND főigazgató és SÁGI PÁL főosztályvezető képviselte.

Terveink szerint a Múzeumban sor kerül a XVIII. Országos Mezőgazdasági Film-szemle díjnyertes filmjeinek bemutatására, az alkotókkal való találkozásra. A rendezvényre a TIT előadókat is meghívjuk. Más módszertani továbbképzésre is lehetősé-

get biztosít a Múzeum. Így az országjárásvezetőknek tartunk ismertetést a Múzeumból és a vidéki tájmúzeumainkról, kiállításainkról. A TIT Kossuth Klubjában a Történelmi Szakosztály Hely- és Üzemtörténeti Szakcsoportja előadóülésén és a TIT Nyugdíjas Agrárszakemberek Klubja összejövetelén tartunk előadást a Múzeum történetéről és az agrártörténeti emlékek védelméről.

A TIT József Attila Szabadegyetemen induló mezőgazdasági előadássorozatok közül egyet őszről a Múzeumban rendezünk. A TIT Budapesti Szervezet „Ismeretterjesztés” című havi tájékoztatójában, illetve egyéb tematikai kiadványaiban a Múzeum munkatársai által javasolt előadásokat népszerűsítjük.

Szorosabbra kívánjuk fűzni a Hazafias Népfront Kertbarátok és Kistenyésztők Társadalmi Szövetségével a kapcsolatainkat, melynek kerületi csoportjai számára a TIT-en keresztül szerveznénk foglalkozásokat, előadásokat, filmvetítéseket.

A Hazafias Népfront folyóiratában a „Honismeret”-ben rendszeresen közlünk anyagokat az agrártörténeti emlékek védelmével kapcsolatban végzett munkánkról.

A TIT Budapesti Szervezet Kossuth Klubjában egy vitrinben lehetőség nyílik „A hónap műtárgya” címen a Múzeum érdekes, új szerzeményeinek a bemutatására. A Múzeum vándorkiállításainak fogadására a TIT megyei szervezetek székházai-ban módot nyújtanak.

Az együttműködés mindkét fél számára hasznos lehet, a TIT előadók, de a nagyközönség is gyarapodhatnak a Múzeum nyújtotta lehetőségek igénybevételével, ugyanakkor a Múzeum is bővíteni tudja közművelődési tevékenységét, újabb rétegekhez juthat el.

Sági Pál

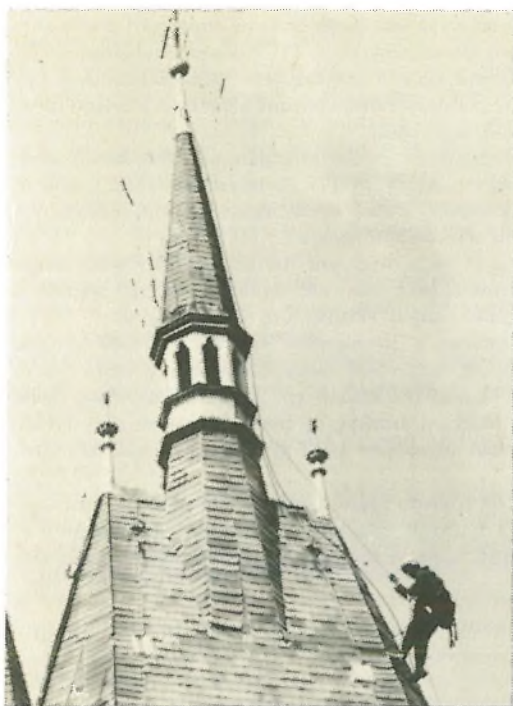
* * *

Január 4-én DR. SZABÓ LÓRÁND főigazgató tájékoztatta a *MÉM Tanácsadó Testületét* a Múzeum munkájáról, feladatairól. A testületi tagok élénk érdeklődéssel hallgatták a beszámolót és számos kérdést tettek fel. A tanácskozás után megnézték a Múzeum kiállításait és a felújítási munkálatokat. A látogatás a vetítőteremben, a „Népi műemlékek” című film megtekintésével ért véget.

* * *

A Múzeum és a gyáli „Szabadság” MGTSZ vezetősége január 28-án értékelte az elmúlt félév során végzett *felújítási munkálatokat*. A „Szabadság” MGTSZ részéről dr. Nyemcsok János elnök, Csipai Ferenc pártbizottsági titkár, Marján György üzemágvezető és Bereczky Endre üzemegység vezető, a Múzeum részéről dr. Szabó Lóránd főigazgató, dr. Pintér János párttitkár, Zámbo István gazdasági igazgató és Czebe Lászlóné osztályvezető vettek részt a megbeszélésen. Az 1980. június 12-én megkötött szocialista együttműködési szerződés után eltelt félévben végzett munkát — a felújítási munkaterv II. és III. ütemének feladatait — pozitívan értékelték. Megtárgyalták a következő, IV. ütem indításához szükséges előkészítési munkálatokat. Mindkét fél megerősítette, hogy a korábban megállapított határidőket tartani tudják.

* * *

*Pillanatkép a Múzeum
villámhárító rendszerének
felújításáról*

*A veszélyes munkát
a Gödöllői Agrártudományi
Egyetem
Barlangkutató és
Hegymászó Csoportjának
tagjai végzik*

* * *

A *múzeológiai továbbképző tanfolyam* keretében januárban dr. Pintér János „A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Adattára a tudományos kutatás és a közművelődés szolgálatában” címmel, februárban dr. Für Lajos „Agrártörténeti források a kapitalizmus korára 1848–1945” címmel tartott előadást. Áprilisban pedig Taraba Mária a könyvtári tájékoztató és tájékoztatás területéről adott áttekintést.

* * *

A Múzeum MSzMP alapszervezete *vitaforumának* soros előadásai a következők voltak:

január 26-án Milyen feladatokat jelöl ki a VI. ötéves terv mezőgazdaságunk számára — előadó: dr. Vendégh Ferenc miniszterhelyettes
február 12-én A VI. ötéves terv aktuális társadalompolitikai kérdései — előadó Radics Ferenc az MSzMP KB munkatársa

* * *

Február 28-án DR. RAJKA MODRIC történész, a zágrábi Történettudományi Intézet munkatársa a levéltári jellegű források nyilvántartási rendszereinek tanulmányozása céljából Magyarországon tett látogatása során Múzeumunk Adattárának gyűjteményeit tanulmányozta.

* * *

Egy fotós élményeiből . . .

Zsindelytetős falusi ház, egy tornácos udvar, egy vadászlak, egy fából készült vízimalom ódon épülete, mind-mind régóta izgatják fotósfantáziámat. Ahány vidéki kiszállásra mentem e múltból ittmaradt építészeti remekeket mindig megcsodáltam.

1980. tavaszán megbízást kaptunk, mely szerint a Múzeumi Hónap keretében fotókiállításra kerül sor az agrártörténeti műemlékek fényképeiből.

Eljött tehát az én időm. Hárman nyakunkba vettük az országot. Hat hónap alatt be kellett járni minden, térképen előre megjelölt megyét, települést, elhagyott tanyát. Hogy ilyen rövid idő alatt elvégezhessük e gyönyörű, de rendkívül nehéz feladatot, próbáltuk úgy megszervezni a munkát, hogy mindig összekapcsoltuk az egy irányba, körzetbe fellelhető objektumokat, mert azt reméltük, hogy ezzel rövidíthetjük az egyébként is oly rövidre szabott időt. A feladat az volt, hogy minden épületet fekete-fehér, színes és diapositív anyagra fényképezzünk, végül kiválogatás után nagyméretű nagyításban kerüljön a kiállítandók közé.

Terv szerint kezdtük a munkát, de az időjárás nem kedvezett. Ha vártuk volna a napsütést, talán a kiállítás még máig sem állna, tehát mit tehattunk . . .

Mentünk amerre láttunk . . . műemléket, mentünk, amikor kaptunk . . . kocsit, mentünk amikor nem esett az eső, később már esőben is. Vittünk esernyőt. Sajnos ez a napfényt nem pótolta, csak a ruhánkat és a felszerelésünket védte. A felvételek nagy része borús, esős időben készült (sajnos látszik is rajtuk!). Egy-egy soron következő kiszállás előtt azon imádkoztunk, hogy ne essen, vagy azon, hogy a fényképezendő épület homlokzati része — ha netán még a nap is sütne — ne árnyékban legyen amikor odaérkezünk, de többnyire árnyékban volt. Egyikhez korán, a másikhoz későn érkezünk. Mit lehetett csinálni? Ha korán volt, visszamentünk, ha későn, lefényképeztük. Aztán irány a következő műemlék: címünk volt, baj nem lehet. Az országúton nem is volt, a „Volga” rőtta a kilométereket.

A baj a községekben jelentkezett. A helybeliek nem ismerték műemléküket és nem tudtak útbaigazítani. Ilyenkor rohant az idő, sokat kellett keresnünk, kérdésködnünk. Természetesen a keresett épület nem az országút mentén volt, hanem az erdőben, ahová út sem vezetett. Mire árkon-bokron áthaladva megtaláltuk, eleredt az eső. Ilyen volt a fotósszerencse, meg a tavalyi nyár.

Persze nem volt mindegyik kiszállás ilyen. Eszembe jut Tés. Bárányfelhős két ég, szikrázó napsütés, forgó szélmalom. Ez volt az igazi. Körbejártam, megszemléltem, dédelgettem. Távolabbról, közelebből, befogva a vitorlákat, vitorna nélkül, öreg molnárral, belülről, kívülről, nem tudtam betelni vele. Ekkor éreztem igazán, hogy mennyi időre lenne szükség a további munkához. Végül a hazautazás és most már következhet az otthoni, a labormunka.

A tési szélmalom

A sárba ragadt kocsí

Ismét átéltem az élményeket: itt sütött a nap, ott esett az eső, e mellett háromszor mentünk el és nem vettük észre, ezen a helyen toltuk a sárban ragadt kocsit, de ezekre már derűsen gondoltunk, mert tudtuk, hogy a kiállítás anyaga összegyűlt.

Ezután már a szokásos munkák voltak hátra, a válogatás, nagyméretű nagytások elkészítése, a grafikus kollégákkal az elhelyezés megbeszélése.

Nekem ezzel a kiállítással egy régi vágyam teljesült és azt hiszem egy kicsit fotóstársaim nevében is beszélek, amikor azt mondom, hogy ezt a kiállítást magunkénak érezzük, ami nagyon nehezen született, de annál értékesebb, mivel a mi szemünkkel tárhatjuk a közönség elé e szebbnél-szebb alkotásokat, amit a múltból próbál átmeníteni a jövőbe a jelenkor.

Bodnár Miklósné

* * *

Január hónap folyamán az alábbi alkotásokkal gyarapodott a Múzeum képzőművészeti gyűjteménytára:

BAKÁNYI GYULA festőművész a Múzeumnak ajándékozta „Itatás előtt” című olajfestményét, és TAKÁCS ERZSÉBET SZOT-díjas szobrászművész „Gyümölcskarnevál” című bronzplakettje ugyancsak ajándékként került a Múzeumba.

Megvásároltuk KOKAS IGNÁC, Munkácsy-díjas festőművész „Ivek és pillérek” című olajfestményét, valamint TAKÁCS ERZSÉBET, SZOT-díjas szobrászművész „Krumpliszedő”, „Fejő asszony” és a „Mezőgazdaságban” című bronzplakettjeit.

* * *

BEMUTATJUK VIDÉKI KIÁLLÍTÁSAINKAT

Állandó kiállítás Somogy megye szőlőtermesztéséről és borgazdálkodásáról a Balatonboglári Állami Gazdaság Üzemi Múzeumában

Balatonboglár határában fekvő Szőlőskislakon, festői környezetben nyílt meg 1979. májusában a Balatonboglári Állami Gazdaság Üzemi Múzeuma. A századforduló éveiben épült eklektikus stílusú kastély – amelynek egykori tulajdonosa Gaál Franciska ünnepelt színésznő volt – a gazdaság oktatási központja. Számtalan rendezvényt, szakmai bemutatót tartanak itt a hazai és a külföldi szakemberek számára. A szakoktatásnak is egyik fontos bázisgazdasága. Mindezek a tények együttesen, szinte természetes következményképpen adták az ötletet, majd a lehetőséget a múzeum kialakítására. Az épületet a gazdaság műszaki dolgozói nagy gonddal, hozzáértéssel hozták rendbe. A szép, tágas, boltíves pincerészben kapott helyet a múzeum, amelynek szervezésével, kivitelezésével és rendezésével a gazdaság a Magyar Mezőgazdasági Múzeumot bízta meg. A forrás és tárgyi anyag gyűjtésében a Somogy megyei levéltár, a Somogy megyei Múzeumok Igazgatósága és a gazdaság dolgozói nyújtottak nagy segítséget.

A múzeum egyik részében Somogy megye szőlőtermesztésének és borászatának múltja került bemutatásra a középkortól máig. Másik része a gazdaság történetét ismerteti kialakulásától napjainkig.

Szőlőtermesztés és borászat Somogy megyében

Somogy megye szőlőtermesztésének hagyományai évszázadokra nyúlnak vissza. Már a honfoglalás utáni évtizedektől vannak szőlőre utaló történeti emlékeink. 1498-ban II. Ulászló király adományozta a megye címerét, amelyen egy szőlőfürtöt tartó kar látható. Ez a címer is jelzi azt, hogy a megye az ország leggazdagabb szőlőkultúrájú területei

A szőlőfeldolgozás hagyományos eszközei

Részlet a Balatonboglári Állami Gazdaság történetét ismertető kiállításból

közé számított. A szépen fejlődő szőlőtermesztést a 150 éves török uralom, majd az ezt követő Rákóczi szabadságharc teljesen visszavetette. A lakosság megritkult. A XVIII. század elején a megmaradt lakosság többnyire csak egyszerű állattartással, vadászattal, halászattal, gyűjtögetéssel foglalkozott. A földesurak az elnéptelenedett falvakba új lakosokat toboroztak. Az 1720-as években magyar, délszláv, német telepesek jöttek Somogyba. Kezük nyomán újraéledt a növénytermesztés és szőlőtermesztés. 1767-ben lépett életbe a Mária-Terézia-féle úrbérrendezés. Az urbáriumok szabályozták a jobbágyi szolgáltatásokat, s ennek során meghatározták a borkimérés jogát is.

A szőlőbirtokosok egy település határában községekbe tömörültek. A hegyközségi szervezet határozta meg a szőlőmunkák rendjét. Irott törvényei – az articulusok – mindenkire egyformán kötelezően voltak.

A szőlőtermesztés a XIX. században Somogy megyében egyre felfelé ívelt. Az 1867. évi kiegyezés, továbbá a paraszti földeket sújtó szőlő-dézsma eltörlése után a szőlőtermesztés jelentős mennyiségi fejlődésnek indult. A század utolsó évtizedeiben azonban a filoxéra óriási szőlőterületeket semmisített meg. Ezeknek nagy részét direkttermőkkel pótolták. 1896-ban a szőlőfelújítási törvény hatására, állami támogatással megindult a filoxéra kártételeknek helyreállítása. Somogy megyében a századfordulótól szőlővel többnyire a kisbirtokosok foglalkoztak, elsősorban önellátásra termeltek.

A kiállítás a szőlőtermesztés helyzetét, az egyes munkafolyamatokat és ehhez használt eszközöket mutatja be, a politikai, társadalmi és gazdasági változások tükrében.

A Balatonboglári Állami Gazdaság története

A gazdaság 1952-ben jött létre, azzal a céllal, hogy a II. világháború okozta károk felszámolásához, illetve az országos szőlőrekonstrukció megvalósításához szőlőszaporító anyagot – elsősorban gyökeres szőlőoltványt – biztosítson a különböző bortermő vidékek igényeinek megfelelően. Ennek érdekében törzstelepet és anyatelepet létesítettek. 1955-ben elkészült hazánk első korszerű – ma is legnagyobb – szőlővessző feldolgozó és előhajtató üze me. Ezzel párhuzamosan megfelelő méretű szőlőiskolát biztosítottak. E mellett növelték és fokozatosan korszerű-

sítették a borszőlő és csemege-szőlő telepítéseiket. 1957-ben a gyümölcs-termesztés fejlesztése is nagyobb méreteket öltött.

A ma már több mint 3700 hektáron gazdálkodó Állami Gazdaság kertészeti jellegű nagyüzem. Fő iránya a szőlőtermesztés, amely magába foglalja a szőlőszaporítóanyag — csemege- és borszőlő — termesztést, valamint a borászatot a palackozással együtt. Ehhez az ágazathoz jól kapcsolódik a gyümölcsstermesztés, mely elsősorban csonthéjas és héjas gyümölcsök termesztéséből tevődik össze. Növényvédelmi és agrokémiai ágazat egészíti ki és segíti a gazdaságos termelést.

A gazdaság két kerületre (I. Lengyeltóti, II. Balatonszemes) és két üzemre (borászat és szolgáltató) tagolódik, területe 16 község határát érinti. A termelés munkáját és az üzemi kutatást segíti a központi laboratórium.

A csemege- és borszőlő termesztést a nagyüzemi termesztés kívánalmainak megfelelően szélessoros, kordonos, magas művelésre rendezték be. Ezzel megnyílt a teljes gépesítés lehetősége. Fokozatosan gyarapodik az öntözés alá kerülő részek nagysága is.

A gazdaság gyümölcsstermesztése igen nagy jelentőségű a hazai, első-sorban a Balaton üdülőövezetének ellátásában és az exporttermelésben. Kiemelkedő a cseresznye és a meggy, amelyek hektáronként gyakran 1000 dollárnál nagyobb értékű devizát jelentenek.

A gazdaságban elért — az országos átlagot messze meghaladó — eredmények következményeként 1974-ben létrejött a Balatonboglári Szőlőtermelési Rendszer. 1977-ben 15 üzem részvételével megalakult a VITICOOP Balaton Társaság. Célja Somogy megye szőlőtermesztésének fejlesztése, melynek érdekében a társulat felhasználja a gazdaságban kialakult szakmai tapasztalatokat.

A Balatonboglári Állami Gazdaság fejlődése során szocialista nagy-üzem lett. Arra törekszik, hogy gazdaságában mindig a legkorszerűbb gazdálkodási körülményeket megteremtve, tapasztalatait más üzemeknek átadhassa és a hazai szőlő-, gyümölcs- és borellátást, valamint az exportban betöltött feladatát teljesítse.

P. Erményi Magdolna

A MÚZEUM BARÁTI KÖRÉNEK ÉLETÉBŐL

December 10-én a Budapesti Csoport tagjai részére dr. Buza Domokos „Darzsilingtól' Hirosimáig” címmel vetítettképes előadást tartott.

* * *

Január 27-én dr. Vendég Ferenc miniszterhelyettes, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum Barátainak Köre elnöke, dr. Szabó Lóránd ügyvezető alelnök és dr. Gulyásné Vajkai Zsófia főtitkár kíséretében felkereste a Mezőgazdasági Szakmunkásképző és Munkástovábbképző Intézetet Vépen, ahol 1973 óta az első vidéki baráti köri csoport működik. Apró Attila, az Intézet igazgatója és Kiss Kálmán, a helyi csoport elnöke kalauzolásában megtekintették a kör tagjai által begyűjtött és részben már rendbe is hozott múzeális értékű tárgyakat. Örömmel vették tudomásul, hogy az Intézet vezetősége a gyűjtemény számára végleges helyet jelölt ki a hajdani malom egyemeletes épületében. Vendég elvtárs nagy tetszéssel fogadta az intézet oktató munkájának bemutatását és elismerően nyilatkozott az iskola és a Baráti Kör helyi csoportjának az ifjúság nevelése terén kifejtett tevékenységéről.

A Baráti Kör vezetői útjuk során megtekintették még a Lenin MGTSZ Üzemi Múzeumát Lébénymiklóson.

* * *

Január 28-án dr. Matolcsi János „A VIII–X. századi sztyeppe állattartás Kelet-Európában az újabb ásatások tükrében” címmel tartott vetítettképes előadást a Baráti Kör szervezésében.

* * *

A Múzeum Barátainak Köre az elmúlt év november 15-én, s a nagy érdeklődésre való tekintettel egy újabb alkalommal, március 7-én tagjai részére az Országház épületének megtekintésére csoportos látogatást szervezett.

* * *

A baráti körök közgyűléseik zömét márciusban tartották meg. Többek között Szécsényben, Pétervásáran, Mezőtúron megrendezett közgyűléseken egyre színesebbé, sokrétűbbé, tartalmasabbá váló munkáról számoltak be. A külsőségeiben, hangulatában is az alkalomnak megfelelő ünnepélyességű közgyűléseken a baráti körök tagok értő komolysággal vitatták meg elsősorban a múlt évi munkát, felidézve annak emlékeit, igyekeztek célratörőbbé formálni az 1981-es évet.

A közgyűlések megtartása után egy záró, összefoglaló tájékoztatást adunk közzé.

* * *

A HELYI CSOPORTOK ÉLETÉBŐL

Baráti látogatás Dégen

Az MMBK szécsényi helyi csoportja már évek óta tudatosan törekszik arra, hogy megismerkedjen más helyi csoportok munkájával, az ott folyó kör-élettel és a kiállításokkal.

1980. október 12-én ezúttal Dégre indultunk 33-an. Az út első állomása Székesfehérvár volt. Itt megtekintettük az István király Múzeumot, a Fekete Sas patika-múzeumot, a romkertet és sétáltunk egyet a történelmi levegőjű szép belvárosban.

Dégen számos meglepetés várt bennünket. Első volt maga a környezet. Itt még nem járt egyikünk sem. A csodálatos park, a gondozott környezet mindenkit lenyűgözött. A Pollack Mihály tervezte, klasszicista stílusú kastélyt is körülsétáltuk s mindannyian azt mondtuk: mennyi minden vár még megismerésre ebben a kis országban. Maga az épület lenyűgöző, impozáns látvány. Belülről tiszta, ápoltság, dicséri a kis lakóinak, az állami gondozott gyerekeknek munkáját, ügyességét és nevelőik fáradhatatlanságát.

Ebéd után átsétáltunk a romantikus környezetben, egy kis szigeten lévő érdekes formájú épületbe, amely a dégiek kiállítását rejtje magában. Csak a dicséret hangján lehet szólni Verebics Gézáék munkájáról. Rendkívül nagy társadalmi összefogás eredménye az izlées, látványos, gazdag kiállítás. Nekünk különösen a halászat eszközei voltak érdekesek, hiszen erre felé, ahol mi lakunk, ilyen mezőgazdasági ágazat nincs.

A baráti találkozó ezután még szívélyesebb keretek között folytatódott, a helyi TSz pincéjében, ahol sort kerítettünk a két kör életét ismerető beszélgetésekre is. Megegyeztünk, hogy a kapcsolatot a jövőben is fenntartjuk és rendszeressé tesszük.

A kirándulás hasznosságát aligha kell hangsúlyozni mindezek után. Ma már tagságunk jogos igényeként tartjuk számon ezt munkatervünkben és 1981-ben Lébénymiklóstra indulunk hasonló céllal.

dr. Praznovszky Mihály
a helyi csoport titkára

* * *

SZEMÉLYI HÍREK

1980. december 26-án elhunyt PEKÁRY LÉNÁRD, a Múzeum egykori gazdasági vezetője.

Pekáry Lénárd (1902–1980) a tökéletes megbízhatóság élő szobra volt. Életeleme pedig a munka, ami számára kötelességvégzés és szórakozás is volt egyben. Értelmiségi családban, legidősebb gyermekként született. Érettségi után beiratkozott a Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán a mezőgazdasági szakra. Egyidejűleg állást vállalt, hogy családjának segítségére legyen. A Földművelésügyi Minisztérium Számvevőségén dolgozott. Itt felfigyeltek megbízható munkájára, kötelességtudására és engedélyt kapott arra, hogy a munka mellett az egyetemet látogathassa. Kötelességének mindkét helyen eleget tett.

A negyvenes évek végén, amikor az FM felállította 17 kutatóintézet közös, központi gazdasági hivatalát, őt bízták meg annak vezetésével. Ezt a munkát a Hivatal megszűnéséig végezte lelkiismeretesen, az előírások, rendeletek szigorú megtartásával. Beosztottjaitól megkövetelte a pontos, időre való munkát, amire maga adott példát, személyi kérdéseikben mindig segítségükre volt.

A Hivatal megszüntetésekor helyezték át a Magyar Mezőgazdasági Múzeumba, a főigazgató gazdasági helyetteseként. Nehéz és felelősségteljes beosztásban dolgozott a romjaiból újjáépítendő Múzeum hősi időszakában. Nemcsak a múzeológiai hanem elsősorban a helyreállítási munkák voltak akkor hangsúlyosak, mert csak azok elvégzése után lehetett a kiállító termeket berendezni. A rendelkezésre álló anyagiak körütekintő, legeredményesebb felhasználására volt szükség, hogy a célt mielőbb el lehessen érni. Ezeknél a feladatoknál értékesíthette az előző munkahelyén szerzett tapasztalatait. Az egyidejűleg meginduló gyűjtőmunkák anyagi feltételeit is igyekezett maximálisan biztosítani. Ebben az időben vasár- és ünnepnapjait is a Múzeumban munkával töltötte. Jellemző volt rá, hogy ilyenkor a szobáját még télen sem engedte befűteni, kabátban dolgozott. A kiállítási termék berendezése idején addig volt benn a Múzeumban, míg a múzeológusok bent dolgoztak, gyakran éjszakába nyúlóan is.

Munkáját olyan tökéletességgel látta el, hogy az ellenőrzéskor soha kifogás nem merült fel.

1970-ben vonult nyugállományba. Utána még 8 évig dolgozott szaktanácsadóként a minisztérium illetékes osztályának végezte a kutató intézetek által beküldött jelentések gazdasági felülvizsgálatát. 78 éves korában hunyt el.

Kovács Miklós

* * *

DR. NAGYNÉ BIRÓ MÁRTA részt vett a Szakszervezetek Budapesti Tanácsa által szervezett könyvtárosi tanfolyamon, egyúttal a MEDOSZ Budapesti Bizottsága Könyvtári Tanácsa tagjai közé választották.

* * *

LÉVAY GYULÁNÉ 1981. április 1-től nyugdíjas teremőr kollégánknak jó egészséget és pihenést kívánunk.

* * *

Szeretettel köszöntjük új munkatársainkat DR. KNÉZY JUDIT tudományos főmunkatársat, SZŐNYI BÉLA csoportvezetőt, SZABÓ ANNA múzeológust, BAJTAI ZOLTÁNT, a Könyvtár raktárosát, ZSIGRI JÁNOS preparátort, TÓTH ZOLTÁN fegyveres őrt és BOSZNAI JÁNOSNÉ teremőrt.

* * *

A MÚZEUM MÁSODIK NEGYEDÉVI PROGRAMJÁBÓL

„Hazánk mezőgazdasága diákszemmel '81" című pályázat

május 10-én 11 órakor

„Hazánk mezőgazdasága diákszemmel '81" c. pályázat általános iskolai résztvevői számára eredményhirdetés és díjkiosztás. A rajz és textil munkákból készült időszaki kiállítás megnyitása.

május 24-én 11 órakor

„Hazánk mezőgazdasága diákszemmel '81" c. pályázat középiskolás résztvevői számára ünnepélyes eredményhirdetés és díjkiosztás

* * *

Filmvetítés és szakvezetés kérhető a nyitvatartás ideje alatt. A jelentkezéseket lehetőleg 3 nappal előbb kérjük a 412—011-es telefonon bejelenteni.

Vasárnap a Múzeumban 10.30 órakor — tárlatvezetés, szakelőadás
11.00 órakor — szakfilmvetítés
15.00 órakor — MESE VILÁGA — filmvetítés
gyermeknek

* * *

A hátsó borítón. GERENCSÉR MIKLÓS „Mezei műhelyek" című könyvének címlapja látható. A könyv a MMMBK gondozásában jelent meg. Az alábbi helyeken rendelhető, illetve vásárolható meg:

Magyar Mezőgazdasági Múzeum Barátainak Köre

1146 Budapest, Városliget, Vajdahunyadvár

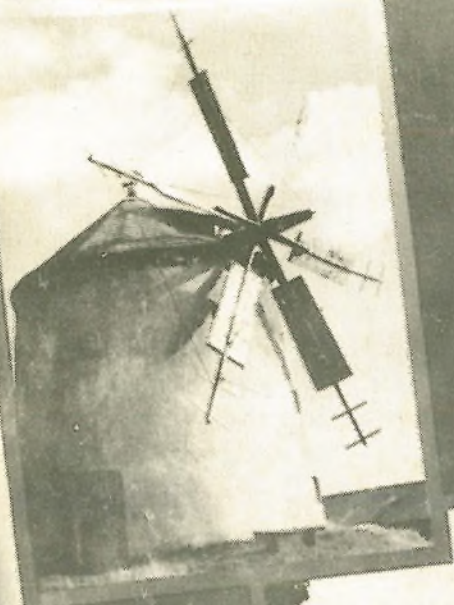
Mezőgazdasági Könyvesbolt MÉM Kirendeltsége

1055 Budapest, Kossuth tér 11.

Magyar Mezőgazdasági Múzeum jegypénztára

Megjelenik évente négy alkalommal
Felelős kiadó: dr. Szabó Lóránd
Szerkesztő: Udvary Ágnes
Lektorálta: Sági Pál
Formátum: A/5

MÉM Kutatás és Oktatás Ellátási Központ Szolgáltató Üzeme
(Kellás)
1024 Budapest, Kitaibel Pál u. 4.
Felelős vezető: Majthényi Lajos
Készült Rotaprint eljárással
a MSZ 5601–59 és 5602–55 szabványok szerint
81.140
Megjelent 700 példányban

Gerencsér Miklós MEZEI
MŰHELYEK